

Azad Xocalıdan 32 il əvvələ...

Bu gün Xocalı azaddır, ötən il birgünlük anti-terror tədbirləri ilə Xocalı azad edildi. Lakin ermənilərin 32 il əvvəl Xocalıda törətdiyi faciə yüz illər bundan sonra da yaddaşımızdan silinməyəcək. Çünki buna bizim haqqımız yoxdur. Elə bu baxımdan da Xocalı faciəsi günü ərəfəsində Xocalını yada salır və ermənilərin törətdiyi vəhşilikləri bir daha xatırlayırıq.

1992-ci il fevral ayının 25-dən 26-na keçən gecə ermənilərin Xocalıda törətdiyi faciə dünyada analoqu olmayan faciə kimi tarixin səhifələrinə həkk olundu. Həmin gecə yuxuda olan xocalılar gecə yarısı pəncərələrində gün işığına bənzər aydınlıq görəkən sabahın açıldığını güman etmişdilər. Lakin səhərin açılmasına hələ saatlar vardı. Səhər açılmırdı, pəncərələrdəki də gün işığı deyildi. O gecə pəncərələrdəki

səhərə açılan faciə idi. Ermənilərin pəncərələrə saldıdığı işıq əslində zülmət idi. Gəldiklərini, həyatlara nöqtə qoymaq üçün vəhşi heyvan sürüsü kimi gəldiklərini, faciə törədəcəklərini bildiren işarə idi. "Qalxın, sizin üçün gəlmişik" demələri, o gecənin qurbanlarına sonuncu süni bir səhəri göstər-mələri idi o işıq...

O "ışıq" müdhiş gecənin başlanğıcı idi. Və beləcə də başladı. Birazdan yuxudan

qütbündə insan övladına qarşı bu cür vəhşilik, fəlakət törədilməyib. O gecə azərbaycanlılara qarşı törədildi bu faciə. Qışın şaxtalı, ayazlı gecəsində Xocalı sakinləri isti yataqlarından qaldırıldı. "Sizə qarşı qətlə gəlmişik, ayağa qalxın",- deyildi onlara. İnsanlar gecənin yarısında təşviş içərisində küçələrə salındı. Əyniyəlin, paltarsız uşağ-böyük süngü, silah ucunda evlərindən çıxarıldı. Güllələndi, öldürüldü. Süngülərə taxıldı. Qalanlar isə canlarını qurtarmaq üçün meşələrə üz tutdular. Əslində, qarşıda onları nə gözləyəcəyini bilsəydilər, heç qaçmağa cəhd etməzdilər. Elə qapılarının ağzında, həyətlərində bu dünyaya "əlvida" deyirdilər.

Bəli, xocalılılar onları qarşıda nələrin gözlədiyindən xəbərsiz idilər. Xəbərsiz idilər ki, ermənilər onları qarabaqara izləyəcək. Bir nəfər sağ qalmasın deyər öldürəcək. Hələ üstəlik onların cansız bədənlərini cismani cəzaya da məruz qoyacaq, sağ qalanları isə əsir aparıb olmağın zülmətini verəcəkdilər.

Dinləmək çox ağır idi

13 yaşlı qızçıqaz da həmin gecə ölməyib sağ qalanlardan idi. Anası ilə birlikdə qaçır, qaçır, çıxış yolunun harada olduğunu bilmədən qaçırırdılar. Çıxış yolu yox idi o gecə. Çünki arxada erməni qəddər qatı, əzəzil bir düşmən vardı. "Bunların dərdi torpaq dərdi deyildimi?,-" deyər fikirləşirsən. Torpaqlarımızı alıb "böyük Ermənistan" yaratmaq iddiasında deyildilermi? Torpağın

qan-bağır oyanan insanlar onları nələrin gözlədiyindən xəbərsiz şəkildə əyinlərinə geyinməyə pal-paltar axtararkən nadan düşmən buna da vaxt vermədi. Şirin yuxudan oyanan insanların qulaqları gülləbaran səsi ilə doldu. Qapıları təkliklə açıldı. Pəncərələrinin şüşələri silahın qundağı ilə çiliklənib yerə səpələndi.

Onlar gəlmişdi...

Ermənilər gəlmişdi. Yeni bir faciə törətməyə, yeni bir soyqırımı aktını həyata keçirməyə gəlmişdilər. 1905, 1918, 1948-ci illərdə Azərbaycanın ayrı-ayrı bölgələrində törətdikləri soyqırımların davamına gəlmişdilər.

Əslində onlara bu faciə üçün şərait yaradılmışdı. Yoxsa erməni kim idi ki, istədiyi vaxt istədiyi hadisəni törətsin. 1990-cı illərdə ölkəmizdə rəhbərlikdə olanlar Qarabağ torpaqlarını rus imperiyasının başında dayananlarla birlikdə ermənilərə satmışdı. Bu səbəbdən də torpaqlarımız bir-birinin ardınca ermənilər tərəfindən işğal olunurdu. Xocalı da satılan torpaqlardan idi.

O müdhiş gecədə törədilən vəhşilikdən hələ cahan xəbərsizdir. Dünyanın heç bir

onlara satıldığını bildikləri halda bəs insanların başına nə üçün o cür oyun gətirirdilər? Deməli, onların tək gözü ac deyildi. Həm də insanlıq, adamlıq acığı varmış bu canlının qanında, ruhunda. Odu ki, insanlığa yaraşmayan hərəkətlərin hər birini həyata keçirdilər.

Artıq 26-sı səhər saatlarında o müdhiş gecənin qurbanlarının üzündə, bədənlərinin müxtəlif nahiyələrində erməni zülmkarlarının nişanələri görünürdü. Öldürülmüş insanların gözlərinin oyulması, dərilərinin soyulması, dəlmə-deşik edilməsi görəsən hansı insanlığın nəsididir?

Həmin gecə 13 yaşlı qızçıqaz və anası da ermənilərin əsir apardığı insanların arasında idi. Mən bu barədə həmin o qızın danışdıqları əsasında hazırlanmış qısametrajlı filmə baxarkən neçə dəfə öldüm, neçə dəfə dirildim, sayını itirdim. Onu sonadək dinlədiksə sanki yerin yeddinci qatından hansısa bir qüvvənin məni aşağıya doğru çəkdiyini, müvazinətimi itirdiyimi hiss edirdim. Çünki çox ağır idi. Onu dinləmək çox çətin idi.

Ardı Səh. 13

Azad Xocalıdan 32 il əvvələ...

İllər ötür, böyüyür. Və böyüdükə yaşadığı o anlar da onunla böyüyür. Çünki anlamağa başlayır. Erməni canavarlarının onu döymədiyini, təhqir etdiyini anlamağa başlayır. Anladığıca da o anlarda ölmədiyinə təəssüf edir. O hadisəni heç cür gözləri önündən kənarlaşdırıb bilmir. O hadisələr anbaan bu vaxtdan çox-çox əvvəl qadın olan qızın kabusuna çevrilir. Zorla, vəhşiliklə qadın olması...

* * *

Mən ona qadın yox, qız deyər müraciət edirəm. Çünki o, bizim üçün elə 13 yaşında, uşaqlığında qalıb. O bizim üçün böyüməyib, 92-də qalıb. Zaman 32 illik kəsiklə araya girə də, zamanın o başında 13 yaşında olan o qız bizim üçün elə o qızdır.

Nifrət edir həyata o qız. Çünki uşaqlığı əlindən alınıb. Çünki oyuncağı əlindən alınıb. Əvəzində ona yaşından çox-çox böyük olan elə bir an bəxş olunub ki, həyatını alt-üst edib. Yaşadığı müddətdə bir an belə unuda bilməyəcəyi, onunla üz-üzə dayanan anları bəxş edib. Bir qızın isteklərini məhv edib o anlar. Sevgi əvəzinə zorlanmanı bəxş edib.

* * *

Erməni zülmündən əziyyət çəkən, zərər gören, məhv edilən bir həyatdan danışdıq. Halbuki yüzlərlə belə yaşananlar olub. İstər kişilər, istər qadınlarımız, istər uşaqlar, istər böyüklərimiz, ağsaqqal-ağbircəklərimiz erməni vəhşiliyinin müxtəlif formaları ilə üzleşiblər. Nə həyatlar məhv edilib, nə həyatlar yarımçıq qalıb, nə arzular bax bu qızın arzuları kimi gömülüb...

Xocalının o müdhiş gecəsi bu qızcığımız kimi neçə-neçə qızlarımızın qara alın yazısı olub. Bütün varlığı-ata-anası, bacı-qardaşı, evi-əşiyi, sevinci, xoş günlü ilə son olaraq 24 fevralda qalın soydaşlarımız var. Yaşadıkları o günləri bir gün sonra-25-dən 26-na keçən gecədən ta bu gündək bir daha yaşamayan insanlar...

Torpaqlarımız alınsa da, işğal etdikləri ərazilərimiz ermənilərdən bir-bir qoparılsa da, bu kimi inşaların qisasları alınsa da, onlar o anları yaşayıblar. O anlar indi onlarla ya torpağın altındadır, ya da üstündə. Lakin fərq etməz, gün sanki o gündür. İndicə yaşamışlar kimi hiss edirlər özlərini. Çünki Xocalı sakinləri elə bir vəhşilik yaşayıb ki, o anlar onlar üçün hər günü 26 fevraldır... 45-ə yaxın yaşı olan o qızımız kimi. Bizim 13 yaşında qadın olan o qızımız kimi... Heç bilmirəm, indi o, ailəlidir, yoxsa travmaları buna imkan verməyib, harada yaşayır, lakin bildiyim odur ki, o mənim gözümdə 13 yaşlı bir qızdır. Anasının əlindən bərk-bərk tutmuş, ondan imdad istəyən bir qız.

Erməni zülmü bax, budur, əziz oxucularımız. Oxuyun və heç vaxt unutmayın. Övladlarınıza danışın, qoy hər bir azərbaycanlı uşaq yaşının əzabı haqqında məlumat olsun. Xalqımıza yaşadılan bütün soyqırımında belə dəhşətlər olub. Bunları unutmayın. Unutmayaq ki, ermənidən qəddar düşmənimizin olmadığını da qulağımıza sırğa edək.

Mətanət Məmmədova

Əvvəli-Səh-12

13 yaşlı qızın faciəsi

13 yaşlı qızı anasının qoynundan saqqallı, yekəpər, üz-gözündən zəhrimar yağan bir erməni dərtib aparır. Əli anasının əlindən dəqiqələrlə dartışmadan sonra zorla qoparılan qızcığazın zorla uşaqlığını alıb aparır erməni cəlladı. Elə oradaca bu qızcığazın uşaqlığını nöqtələyir, onu yeni, qan-bağır olacağı bir həyata aparır. Başına anlar sonra nə gələcəyini təxmin belə edə bilməyən bu qızcığaz erməninin kobud əllərinin sardığı biləyini nə qədər etsə də, onun əlindən qopara bilmir. Əvəzində şiddətli bir sille alır və yerə yığılaraq huşunu itirir.

Bir ananın gözləri önündə balasına verilən bundan ağır zülm nə ola bilər?.. Axı ana onun nə üçün dartıldığını, hara, nə məqsədlə aparıldığını da yaxşı bilirdi. Bütün bunların fonunda bu anadan bədbəxt qadın ola bildirdimi o anda? Xeyr, ola bilməzdi. Kaş ki, bir daş götürüb balasının başına çırparaq onu öldürərdi ana, amma bunu etməmişdi. Bəlkə də edə bilməmişdi. Lakin kaş ki, edərdi. Biz bəzən övladımıza qiyməyə-qiyməyə onu daha da böyük fəlakət gözlədiyindən xəbərsiz oluruq.

Göz yaşları sel olub axan ananın nəzərləri balasının üzündə idi. "Kaş ki, elə bu şillə ilə öl, heç oyanmaya",- deyər düşünürdü və ananın bu an ondan böyük arzusu da bilməzdi. Çünki oyanan anda balasını nələrin gözlədiyini bilməkdən dəhşətli heç nə ola bilməzdi.

Çox təəssüf ki, qızcığaz bir qədər sonra gözlərini açır. Yığıla-qalxa ayağa qalxdığı an o yekəpər onun biləyindən yapışib leyələ kimi dik götürüb qarşısındakı binaya doğru yollanır. Arxada ananın harayı... Qarşıda qızcığazın harayı... Bu haralar bir-birinə qarışıqca qarşısındakı hadisənin dəhşətindən söz açırdı...

Xocalı sakini və Xocalı qurbanı

olan qız o anları dəhşətlə danışır. Bu söhbəti dinlədikcə əllərimi elə sıxışmışdım ki, dirnaqlarım ətə keçmişdi. Dodaqlarımı elə sıxışmışdım ki, qanayırdı. Lakin yaşadıklarımın heç biri o dəhşətin kölgəsi belə ola bilməzdi. Ona görə də sonadək dinlədim. Dinlədim ki, ermənilərə daha çox nifrət edim. Dinlədim ki, yazım, hər kəs oxusun. Bütün gənclərimizin, uşaqlarımızın erməniyə kini-nifrəti birə-beş qat art-

sin.

Unutmayaq. Unutmayaq ki, yenedən bu kimi anları yaşamayaq. Onlardan böyük, qəddar düşmənimizin olmadığını unutmayaq.

13 yaşlı qız az sonra insandan çox canavara bənzəyən "kişinin" zorakılığı ilə qadın olur. Bu anda qızcığaz huşunu itirir. Huşsuz vəziyyətdə nə qədər qaldığını bilmir. Onu bilir ki, oyanan kimi bir-birinin ardınca bir necə belə canavarın yenedən qurbanı olur. Ağrıyır, sızlayır, yenedən huşunu itirir. Döyülür, şillələnilir, döşəmənin üzərinə itələnilir. Oyananda yenedən canavarlarla qarşılaşır. Bu canavarlar ona olmasın əzabını yaşadırlar. 13 yaşlı qızcığaz onla-

rın yemine çevrilir. Yenedən huşunu itirir, oyananda yenə də o sərxoş vəhşilərin oyuncağı olur.

Onu döydüklərini zənn edir

13 yaşlı qız bütün bunları onu döydürlərmiş kimi qəbul edir.

Ağlayır, göz yaşını axıdır. Ağrıdan huşunu itirir. Oyananda yenə də onu döyəcəkdilər. Bu səbəbdən də ətrafdakı əşyaların altına girir, yanına

gətirilən bu oyunları ermənilərin onu döyməsi sanırdı... Buradan sağsalamat qurtaracaqdsansa, sonralar, lap sonralar nə olduğunu anlayacaqdı. Bir qədər böyüyəndən, həyatı dərk edəndən sonra anlayacaqdı.

Azad olunur, lakin...

Həyatın işlərini də bilmək olmur, alına yazılanları da. Gün o gün olur ki, qızcığazımız erməni əsirliyindən azad olunanlar arasında olur.

